

Nr 202.

Av herr **Lindhagen**, om missbruk av tobak.

Enligt den officiella statistiken utgjorde årliga förbrukningen av tobak per innevånare i Sverige.

år 1861—1870	8.3	hektogram
» 1906—1909	14.6	»
» 1926	14	»

År 1926 utgjorde förbrukningen per innevånare i

Nederländerna	32	hektogram
Tyskland	18	»
Nya Zeeland	14	»
Danmark ¹	13	»
Sverige ¹	9.6	»
Finland	9	»
Norge	8	»
Italien	7	»

År 1913 var förbrukningen i Förenta staterna 30, i Belgien 26, i Frankrike 11 och i England 9 hg. per innevånare.

Förbrukningen i Sverige belyses närmare genom följande siffror i runda tal, som meddelats mig av chefen för Tobaksmonopolet:

	Cigarrer	Cigarr- cigarretter	Cigarretter
1916	81,000,000	71,000,000	734,000,000
1920	119,000,000	138,000,000	1,630,000,000
1927	48,500,000	152,000,000	1,412,000,000
1928	47,000,000	157,000,000	1,546,000,000
	Röktobak	Tuggtobak	Snus
1916	638,000 kg.	381,000 kg.	5,725,000 kg.
1920	1,066,000 »	383,000 »	6,525,000 »
1927	1,070,000 »	197,000 »	5,132,000 »
1928	1,071,000 »	183,000 »	5,000,000 »

¹ Statistiska centralbyrån uppger dessa siffror ha utgjort för Sverige 14 och för Danmark 13 hektogram. Det bör upplysas, att av vikten på snuset omkring 45 procent kommer på vatten som tillsetts. Detta har iakttagits vid angivande av förbrukningen för år 1926. Med iakttagande av den¹ fabrikkaten ingående vikten av tobak har förbrukningen per individ under åren 1916, 1920, 1927 och 1928 uppgått till resp. 9.4, 12.3, 9.6 och 9.6 hg.

Vikten av tobak är dock ej ensam den bestämmande faktorn för folkhälsan. Olika rökverk spela en olika roll och cigarretternas speciella skadlighet ökas.

Om den praktiska politiken icke är beredd att i hela dess vidd upptaga problemet om folkhälsa genom personlig hygien och icke ens en så viktig försummad del av densamma som näringsfysiologien och dietfrågan, så återstår att fresta försök med att vinna uppmärksamhet med sådana allmänt kända delar av dietfrågan som bruket av tobak och kaffe.

Tobaksbruket är en nedärvd ovana hos det manliga släktet, vilken i regel icke fyller någon förnuftig uppgift. Den har icke heller någon nyttig medicinsk egenskap. Den öder bort rökarens pengar samt förorenar luften inomhus för honom och andra. Försonande drag förekomma undantagsvis. Tobaken bereder exempelvis en behöblig stimulans under fiskarens och sjömännens kamp mot elementen och soldatens framstormande mot döden.

Man känner icke så noga, huruvida instoppandet av tobak i näsa och mun samt insupandet av ångorna efter bränd tobak i inälvorna blivit ett särmärke för det manliga släktet av tradition eller om denna manliga vana även har någon djupare grund. I allmänhet har mannen större behov av stimulerande medel än kvinnorna, förmodligen på grund av arten av hans kropps-konstitution och arbete.

Det betänkligaste är emellertid den degeneration som insupandet av tobaks-giftet måste utöva på organismen. Även läkarvetenskapen, när den någon gång sysslar med ämnet, konstaterar, att nikotinet angriper nervsystemet samt varaktigt försvagar energien i kroppens och själslivets olika funktioner. »Det lider icke något tvivel, att den stora och alltjämt stigande frekvensen av kroniska sinnessjukdomar till huvudsaklig del orsakats av det alltmer tilltagande bruket av tobak, helst då denna användes till tuggning», säger en läkare. En annan håller före, »att tobaksbruket åstadkommer minnesslöhet, blindhet, vansinne och idiotism hos avkomman», o. s. v.

Kvinnorna med sin ömtåligare skapnad kunna än mindre vara betjänta med att tillägna sig denna människens vana och ändå sprides den nu alltmer även bland kvinnorna. De synas anse det som ett utslag av växande civilisation, ehuru det i själva verket är en återgång till barbari.

Svårast angriper giftet naturligtvis ungdomen, vilket ock fått ett erkännande i stadgarna för rikets läroverk.

Tobaksförbrukningen har således blivit en permanent institution i folkets liv. Den gör sig alltmer hemmastadd. Cigarretterna gå här i spetsen och förgifta allt mer nationen. Unga flickor, nästan barn, anse sig skyldiga att för sitt anseendes skull i växande antal följa med sin tid. De unga männen anse flickor som ej röka för tråkiga. Så långt går det.

Ett utslag av civilisationens ifrågavarande kynne är också en alltmer växande osed att hängiva sig åt rökning även vid offentliga överläggningar och andra sammankomster av publik karaktär. Detta ansågs förr stridande mot god sed och upplyst omdöme.

- År 1906 begärde riksdagen lagstiftning och även andra åtgärder mot minderårigas tobaksbruk. Efter föredöme från exempelvis Amerika och Norge förordades förbud för minderåriga att köpa tobaksvaror samt rätt för polismyndig-

heterna att taga ifrån dem tobaken, när de uppträdde rökande offentligt. Dessa åtgärder lära ha visat sig verka mycket bra.

Sedan riksdagen år 1911 avslagit motion om missbruk av tobak och kaffe, biföll riksdagen år 1912 enhälligt enahanda motion. Det begärdes en utredning snarast möjligt om, vad från det allmännas sida, särskilt genom upplysningsverksamhet, kunde åtgöras för att stödja strävandet att motarbeta missbruk av tobak och kaffe.

Interpellationsdebatter i första kammaren åren 1920 och särskilt 1922 om de två riksdagsskrivelsernas öden voro mycket lärorika. De odysseer, som dessa skrivelser fått genomlida hos flera departement och ämbetsverk, äro särdeles muntrande. Till och med justitieombudsmannen hade år 1922 till motionärens bistånd låtit författa ett epos över dessa tilldragelser, som av interpellanten interfolierades med egna upplevelser. Skrivelsernas öden ådagalade enligt interpellantens uppfattning, hurusom »mänsklighetsintressena åsidosättas för partiintressena, hurusom de produktiva välfärdsangelägenheterna gälla föga i förhållande till konsumtionsdrifterna, hurusom kroppskulturen liksom själskulturen i administrationernas åtanke står sig slätt i jämförelse med exempelvis militärväsendet, sekretessen och löneregleringarna och hurusom de administrativa myndigheterna av bristande intresse leda framställningar t. o. m. från riksdagen till Konungen i deras väsentliga delar omärkligt ut i sanden utan att framställningarna nå fram till grundlagsenligt avgörande i konseljen».

En bidragande orsak till de två riksdagsskrivelsernas totala förgörelse utan allvarligt uppsåt att främja dem var nog genomförandet av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. År 1912 hade riksdagen framhållit de skadliga verkningarna av tobaksbruket, betonat uttryckligen önskvärdheten av en minskning i konsumtionen samt påyrkat åtgärder snarast möjligt. I den två år efteråt vid senare riksdagen 1914 framlagda propositionen om statsmonopol var konsumtionens upprätthållande den röda tråden och man byggde sin förtröstan på att »det borde få betraktas såsom i hög grad sannolikt, att konsumtionen alltjämt under den närmaste tiden kommer att visa en stark uppåtgående tendens». Lika enigt, som riksdagen samlat sig om 1912 års åskådningssätt, lika enigt slöt man nu två år efteråt upp för den motsatta parollen. Detta »nattsvarta skådespel» föranledde emellertid en motionär i andra kammaren till bifogade framställning, vars synpunkter åberopas till ytterligare stöd även för nu ifrågavarande motion.

Utredningen av vad som bör och kan åtgöras mot tobakens missbruk måste tyvärr överlämnas åt regeringen för att tillvinna den utvägar och auktoritet. Övervägandet bör emellertid lösryckas från departementen och läggas i verkligt intresserade händer. Detta önskemål kommer dock ej att uppfyllas, om ej departementschefen eller någon av administrationens spetsar nitälskar för själva saken. För min del föreställer jag mig, att det erfordras en på vetenskaplig forskning och erfarenhet framlagd exposé över tobaksbrukets skadliga inverkan på kroppen och själslivet. Ett fördjupat fortsatt studium bör också uppmuntras, vilket förutsätter en omläggning inom medicinalväsendet, erforderlig även i andra syften, för att vinna en effektiv representation jämväl för sjukdo-

mars förekommande. Till belysande av erfarenheterna kunna såsom skedde år 1912 provinsialläkarnas rapporter säkerligen fortfarande lämna bidrag. Man måste dock besinna, att den som själv är rökare ofta ej kan gripas tillräckligt av ämnets vikt. På grundvalen av forskningens resultat och erfarenhetens vittnesbörd bör organiseras en effektiv upplysningsverksamhet och detta ej på snålskjuts till anslagen åt nykterhetsrörelsen. Propagandan bör drivas i hemmen, i läroverken och vid universiteten samt i pressen och utgivna skrifter eller annorledes.

Ett upplysningsarbete, som icke minst bör väcka eftertanke, är förbud mot rökning på vissa platser i statens och kommunernas verk och inrättningar samt vid allehanda offentliga förrättningar inomhus. Det bör ock övervägas förbud i lag mot tobaksrökning vid offentliga överläggningar och andra sammankomster inomhus av publik natur. Strafflagens bestraffning av förargelseväckande beteende, bullerlagen och många andra ordningsföreskrifter giva förebilden för befogenheten av en sådan åtgärd.

Vad slutligen minderårigas tobaksrökning angår kunna främmande länders ingripande tagas till ledning för bedömandet.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t

1) förnya sin skrivelse av år 1912 om övervägande snarast möjligt, vad från det allmännas sida kan åtgöras för att motarbeta missbruk av tobak;

2) förnya sin skrivelse år 1906 om särskilda åtgärder till förekommande av minderårigas tobaksbruk;

3) begära övervägande och åtgärder för återupplivande av den forna upplysta folkseden att vid offentliga överläggningar och andra sammankomster av publik natur tobaksrökning ej må tillåtas.

Stockholm den 29 januari 1929.

Carl Lindhagen.

Bilaga.

Motion (nr 254) vid senare riksdagen 1914 av C. Lindhagen i andra kammaren med anledning av propositionen om statens tobaksmonopol.

Uti propositionen nr 254 har föreslagits inrättandet av ett statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. Närmast avser förslaget att lämna ett bidrag till finansieringen av den allmänna pensionsförsäkringen. I själva verket kan dock sägas, att förslaget avser att skaffa ett bidrag till täckande av de ökade utgifterna i allmänhet. Indirekt kan således förslagets behövlighet lika väl bero på nödvändigheten att anskaffa inkomster exempelvis för de ifrågasatta ökade militärutgifterna.

Då nu företrädarna för olika partier och andra riktningar synas enigt samla sig om själva saken och meningsskiljaktigheter endast yppas om metoderna och detaljerna i själva utförandet, så föreligger en uppfordrande anledning att från något håll åtminstone erinra om de förhållanden, som borde väcka betänkligheter även mot förslagets huvudsyfte. Dessa betänkligheter äro av två slag.

För det första är förslaget särdeles irrationellt och motbjudande ur folkhälsans synpunkt. Man kan icke nog förvåna sig över jämväl nykterhetsfolkets tystnad på denna punkt och den motsägelse mot deras egna principer, som ligger i en sådan villig medverkan till vad som nu skall ske, när det gäller att i statsinkomsternas intresse ockra på det gift för folkhälsan, som även tobaken i dess allt mer växande bruk innebär. Men det är väl kanske så, att även nykterhetsrörelsen liksom så mycket annat stort i världen nu håller på att dogmatiseras och därigenom själv inom sig skapar fröet till sin egen undergång. I stället för att utvidga sin sak framemot det stora omfattande problem, som folkhälsan representerar, stryper man kanske saken i stället genom att göra en del av densamma ensamt till det hela. Må gärna människorna förgås av tobaksmissbruk, kaffemissbruk och andra dylika utsvävningar blott de ej därtill begagna alkoholen, detta blir kanske den sista lösen.

Strävandena gå dock för närvarande med all makt ut på att just befria det allmänna från beroende av inkomst från alkoholförbrukning. Skälet är att man anser det omoraliskt att uppbygga statens institutioner på något, som i så mycket länder till folkets fördärv och att det allmänna genom en sådan anordning förhindrar sig självt att gå till kraftig handling för att på upplysningens och lagstiftningens vägar söka allt mer förminska bruket av spritdrycker såsom njutningsmedel. Samma hänsyn gäller i detta fall. Riksdagen har för övrigt själv år 1912 på motion av undertecknad hos Kungl. Maj:t begärt en utredning om vad från det allmännas sida, särskilt genom upplysningsverksamhet, kan åtgöras för att stödja strävandet att motarbeta missbruk av bland annat tobak. Riksdagen framhåller där de skadliga verkningarna av tobaksmissbruket, betonar uttryckligen önskvärdheten av en minskning i konsumtionen i stället för den nu pågående ökningen samt påyrkar att utredningen och åtgärderna måtte ske snarast möjligt. Redan tidigare, nämligen 1906, har riksdagen också begärt lagstiftningsåtgärder emot allt tobaksbruk av ungdomen. I den nu framlagda propositionen är däremot omtanken om tobakskonsumtionens upprätthållande den röda tråden och man bygger alldeles särskilt sin förtröstan på

att »det torde få betraktas såsom i hög grad sannolikt, att konsumtionen alltså jämt under den närmaste tiden kommer att visa en stark uppåtgående tendens». Den ena handen vet således icke alls vad den andra gör. Det är ett nattsvart skådespel att se ett helt folks samlade statskonst utan att blinka skänka sitt gillande åt det nu föreliggande förslaget oerhörda cynism.

Lika litet uppbyggligt är iakttagandet av de stora möjligheter, som yppas när det gäller att finansiera ett så beskaffat företag som detta. Även det privata kapitalet och bankkonsortierna äro då villiga att träda emellan för fosterlandet. Samtidigt ljuda från alla trakter av landet de mest hjärtskärande rop från dessa många tusenden med två tomma händer, som begära en jordbit och utvägar att skaffa sig ett drägligt hem med sitt eget arbete. Här finnas inga förlösande statsinitiativ att räkna med, och bankkonsortierna äro fjärran från att kunna för ett sådant ändamål slå något avgörande slag för folket.

Den andra synpunkten, som kräver ett allvarigare övervägande, är frågan om befogenheten ur ren skattesynpunkt av ifrågavarande ännu tyvärr vanliga konsumtionsartikels fördyrande för den stora allmänheten genom en indirekt beskattning. Man kan visserligen säga, vad ock framhållas i fråga om ökad tull på kaffe, att denna vara är umberlig även för menige man och att det således står en var öppet att avhålla sig från bruket, om han tycker att priset överstiger hans tillgångar. Samtidigt hoppas man emellertid, såsom av propositionen oavlåtligt framlyser, att vanan i alla fall skall bliva den stora allmänheten övermäktig, ja, helst ännu mera omsnärja densamma, så att staten kan bliva i tillfälle att på detta sätt tillföra statskassan ytterligare en del av de små inkomsterna, som så väl behövdes för verkliga livsbehov. Med ett sådant resonemang är hänvisningen till konsumenternas fria vilja endast ett dåligt spegelfäkeri. Vad man anmärkt emot en indirekt beskattning, som endast tager utan att samtidigt giva något lika värdefullt, gäller således i själva verket även det nu föreliggande förslaget.

Emellertid genomgår förslaget ett visst bemödande att åtminstone nu till en början så litet som möjligt föranleda en ökning av priset på tobaksvarorna. Detta strävande betingas dock icke av hänsyn till konsumenternas magra inkomster, utan förslaget letar, såsom det så älskligt uttrycker sig, efter »utvägar för att säkerställa sig mot tobaksvarornas onödiga fördyring med ty åtföljande nedgång i konsumtionen samt risk för minskning i statsinkomsterna». Man kan emellertid ej undgå vissa ökningarna redan nu, men tröstar sig med att »i andra länder vid ökad beskattning av tobak eller höjning av tobakstullen kunnat iakttagas att en nedgång i förbrukningen till en början inträtt, men att förhållandena i regel efter högst ett eller två år åter kommit i normalt läge.» Man kan förstå, hur det kommer att gå med allvaret och kraften i utförandet av 1906 och 1912 års riksdagsskrivelser med sådana åskådningssätt.

För den, som ej har något inflytande på ledningen av statens finanser och bestämmandet av de faktorer, som skola konstituera »landets ekonomiska bärkraft» med hänsyn till nya bördor, återstår sålunda åtminstone den förpliktelsen att såsom en opinionsyttring hemställa,

att propositionen om statsmonopol å tobakstillverkningen i riket, såsom dels åsidosättande den sociala etikens fordringar i kampen för folkhälsan och riksdagens tidigare uttalanden om tobaksbruket, dels syftande till en ytterligare beskattning av de små inkomsterna under förhoppning, att deras innehavare ej skola kunna frigöra sig från sina tobaksvanor, ej måtte av riksdagen bifallas.